

ردیف میرزا عبدالله برای قانون

ملیحه سعیدی

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهرور

تهران ۱۳۹۵

فهرست

پیشگفتار.....	۶
نشانه‌ها.....	۹
اصطلاحات.....	۱۷
دستگاه شور.....	۱۹
آواز ابوعطا.....	۵۵
آواز بیات ترک.....	۶۹
آواز افشاری.....	۸۶
آواز دشتی.....	۹۵
آواز بیات کُرد (کُرد بیات).....	۱۰۶
دستگاه سه‌گاه.....	۱۲۰
دستگاه چهارگاه.....	۱۴۴
دستگاه ماهور.....	۱۸۳
دستگاه همایون.....	۲۲۲
آواز بیات اصفهان.....	۲۵۵
دستگاه نوا.....	۲۶۷
دستگاه راست پنجگاه.....	۲۸۹
ضمیمه‌ها.....	۳۱۵

به نام ایزد یکتا

در پیشگاه خداوند ذره ذره‌ی عالم به ردیف می‌نشینند تا حقیقت مطلق را نیایش کنند.
و من این‌سان ردیف‌آموزِ مکتب حقیقتم تا تمام آنچه را که از سرِ اخلاص تحریر می‌شود تقدیم به
حق جویان کنم.
این کتاب را به زنده‌یاد استاد گرانقدر دکتر داریوش صفوت تقدیم می‌کنم.

ملیحه سعیدی

تابستان ۱۳۹۵ - تهران

به نام ایزد یکتا

این مجموعه بازنویسی آثار شنیداری آموزش ردیف به روایت نورعلی برومند است که در اصل برای ساز تار (که با انگشت گذاری روی سیم به صدا در می آید) تدوین شده و این ساز در مقایسه با ساز قانون (که با زدن زخمه روی سیم و بدون انگشت گذاری روی سیم به صدا در می آید) از لحاظ امکانات و گستردگی تکنیک های مضرابی و اجرایی، شیوهی مضراب نوازی و مضراب گذاری، علائم و نشانه های نت نگاری و ... متفاوت است.

با توجه به سبک فعلی قانون نوازی در ایران، تدوین و تنظیم و نشر این مجموعه به صورت نوشتاری و صوتی با این هدف انجام گرفته که در درجهی اول تکنیک های متداول قانون نوازی، و در مرحله ی بعد اصالت آهنگین و ظرافت های موسیقی ایرانی در آن حفظ شده باشد.

برای فراگیری موسیقی دستگاهی ایران تنها یاد گرفتن این ردیف کافی نیست و هنرجویان برای کسب مهارت بیشتر در اجرای تکنیک های ساز قانون لازم است تمام ردیف های چپ کوک و راست کوک را زیر نظر استاد بیاموزند تا با چگونگی تغییر گام های مختلف در این ساز و همچنین گستره ی صوتی خوانندگان (زن و مرد) در ردیف آوازی آشنا شوند زیرا آواز یکی از ارکان جدایی ناپذیر موسیقی ایرانی است.

دلایل تنظیم این ردیف برای ساز قانون

- یکی از ردیف های معتبر و تثبیت شده در موسیقی کلاسیک ایران است.
- برای اکثر سازها تنظیم و بازنویسی شده است.
- موجود نبودن ردیفی مکتوب و نیز تکمیل یک متد آموزشی برای تدریس ساز قانون از دوره ی ابتدایی تا دوره ی عالی.

اهداف کلی آموزش ردیف روی ساز قانون

- تسلط بر ردیف موسیقی کلاسیک ایران و شناخت نت های شاهد، ایست، متغیر و خاتمه در گوشه های هر دستگاه و آواز.
- کسب مهارت در اجرای ردیف در مقام های مختلف و مرکب نوازی (با استفاده از تغییر و تنظیم پرده گردان ها) و استفاده از وسعت کامل ساز قانون و افزایش توانایی نوازنده.
- آشنایی با تکنیک های اجرایی ردیف و شناخت جمله بندی ها و انگاره های ملودیک و ریتمیک بر روی ساز قانون.
- فراگیری تجزیه و تحلیل ردیف بر اساس عناصر تماتیک.
- پردازش فکری نوازنده با استفاده از عوامل بسط و گسترش جمله ها و آشنا کردن او با ظرفیت بیان جمله ها.

ویژگی هایی که ساز قانون را از دیگر سازها متمایز می کند

- داشتن پوست که رنگ صدای کاملاً شرقی به این ساز می دهد و آن را از سازهای مشابه، مانند زیر، ستر، هارپ، لپنا و ... متمایز می کند.
- داشتن ابزار تغییر کوک (پرده گردان ها*) که امکان مدولاسیون و آلتراسیون و اجرای گام ها از بیست و چهار ربع پرده را در این ساز فراهم می کند.
- تک پوزیسیون بودن این ساز سبب می شود همه ی اصوات، پشت سر هم و در یک ردیف قرار گیرند و مانند سنتور نیازی به تغییر پوزیسیون در اجرای نغمه ها نباشد.

* مراجعه کنید به کتاب اول آموزش ساز قانون، تألیف ملیحه سعیدی.

- داشتن قابلیت اجرای هم‌زمان نت‌های ملودیک و هارمونیک.

به دلیل مهجور ماندن ساز قانون در گذشته و فقدان ردیفی مکتوب برای تدریس آن، مدت‌ها در مراکز رسمی آموزش موسیقی در مقاطع مختلف به این ساز مدرک تحصیلی رسمی تعلق نمی‌گرفت و همین امر و موضوع بازگشت مجدد قانون به این سرزمین با لحنی غیر ایرانی و اجرا با تکنیک‌های متداول عربی، مرا واداشت با رویکرد به فرهنگ و هنر ایران زمین، لحنی ایرانی برای این ساز بنا نهادیم. خوشبختانه در حال حاضر از دوره‌ی ابتدایی تا عالی به این ساز مدرک تخصصی تعلق می‌گیرد.

این ردیف را بر مبنای آثار بازمانده‌ی شنیداری و مکتوب و همچنین آموزش حضوری نزد استادان: داریوش صفوت و نورعلی برومند، با توجه به امکانات و تکنیک‌های ساز قانون تنظیم کرده‌ام و در توضیح گوشه‌ها نهایت اختصار را بنابر نیاز هنرجو رعایت کرده‌ام زیرا قصد، تدریس فرم موسیقی نبوده است. رسم امانت‌داری را در بازنویسی و برگردان مطالب ردیف حاضر برای ساز قانون به جا آورده‌ام. به منظور غنی کردن ادبیات ساز قانون، علاوه بر تألیف سه جلد کتاب آموزش ساز قانون، بر آن شدم برای درک بهتر کیفیت موسیقی کلاسیک ایران این کتاب را همراه با سی‌دی منتشر نمایم. برای یادگیری این ردیف و تدریس آن باید ابتدا از دستگاه ماهر دو که قید شده و بدون پرده‌گردان است شروع کرد. ترتیب دستگاه‌ها و آوازها عبارت‌اند از:

۱. دستگاه ماهر
۲. دستگاه چهارگاه
۳. دستگاه همایون - آواز بیات اصفهان
۴. دستگاه سه‌گاه
۵. دستگاه نوا
۶. دستگاه راست پنجه‌گاه
۷. دستگاه شور و متعلقات آن - آوازهای ابوعطا، بیات ترک، افشاری و دشتی
۸. آواز کُرْد بیات

تشکر ویژه دارم از استاد ارفع‌اطرائی برای راهنمایی‌های ارزنده‌شان، و از خانم حنانه سعیدی به خاطر بازخوانی نهایی متن و نُت‌ها و نظارت در ضبط، و با تشکر از خانم مرجان مهربان که مطابقت نت‌ها را عهده‌دار بودند.

از معاونت محترم وزارت ارشاد و ریاست موزه‌ی موسیقی جناب آقای علی مرادخانی که تقبل نمودند این مجموعه تدوین و ضبط شود، از مدیر هنرستان موسیقی دختران خانم سیمین محمدپور که در تمام مدت تدوین و ضبط این مجموعه همراهی‌ام نمودند و از جناب آقای محمد موسوی مدیر مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهر که این اثر را منتشر نمودند سپاسگزارم.

ملیحه سعیدی